

Joanna Juchniewicz, Olga Łachacz

Status deputowanego do belgijskiego parlamentu

SŁOWA KLUCZOWE:

Izba Reprezentantów, Senat, deputowany, grupy językowe, immunitet

Królestwo Belgii jest monarchią parlamentarną o federacyjnej² strukturze, w której wyróżnia się, w oparciu o odrębne kryteria, sześć poziomów sprawowania władzy. Poza poziomem ponadnarodowym (unijnym) występują: poziom federalny, wspólnoty (francuska, flamandzka, niemieckojęzyczna)³, regiony autonomiczne (Flandria, Walonia, Bruksela)⁴, prowincje i gminy. Każdy poziom różni się kompetencjami podmiotów sprawujących władzę, a poziomy federalny, wspólnot i regionów są równe w hierarchii. Podlegają im prowincje i gminy. Podział władz jest urzeczywistniony na wszystkich poziomach, co oznacza, że na każdym z nich występują organy władzy ustawodawczej – pochodzące z wyborów i wykonawczej – odpowiedzialne przed tymi pierwszymi. Taka organizacja państwa została wdrożona w wyniku reformy przeprowadzonej w 1993 roku, która miała na celu zapobieżenie konfliktom narodowościowym między Walonami oraz Flamandami. Uważana za jedną z bardziej skomplikowanych reform państwa, doprowadziła w efekcie do pokojowego współistnienia miesz-

¹ Mimo iż Konstytucja Belgii nie posługuje się pojęciem „parlament”, autorzy używając go mają na myśli Izbę Reprezentantów oraz Senat.

² Belgia jest federacją od 1993 r. Por. V. Philips, P. Vermeersh, *Belgia: geneza i organizacja państwa federalnego*, „Studia Europejskie” 1998, nr 1, s. 67.

³ Wspólnoty posiadają kompetencje w zakresie kultury i edukacji.

⁴ Regiony dysponują kompetencjami w zakresie spraw społecznych i gospodarczych oraz rozwoju terytorium.

kańców północnej i południowej części kraju, głównie dzięki zabiegowi oparcia podziału Belgii na regionach językowych. „Kwestia językowa” stała się więc głównym motorem zmian ustrojowych, a analiza przyjętych w Belgii rozwiązań potwierdza jak wielką wagę przywiązuje się do tych różnic⁵.

Ustrój państwa został określony w jednej z najdłużej w świecie obowiązujących konstytucji, uchwalonej po powstaniu państwa belgijskiego w 1830 roku – Konstytucji Belgii z 7 lutego 1831 r.⁶ W czasie swojego obowiązywania akt ten podlegał licznym nowelizacjom, początkowo jedynie w zakresie prawa wyborczego⁷, a dopiero w latach 80. i 90. ubiegłego wieku, w związku z wprowadzeniem struktur federalnych, zmiany sięgnęły kwestii ustrojowych⁸. Konstytucja Belgii uważana jest za wyjątkowo trwałą, ponieważ zasady funkcjonowania państwa określone zostały w niej ramowo, a to w konsekwencji umożliwia ich elastyczne stosowanie, bez potrzeby dokonywania częstych zmian⁹.

Celem opracowania jest prezentacja aktualnych uregulowań prawa belgijskiego dotyczących – rozumianego jako całokształt praw i obowiązków – statusu deputowanego do parlamentu. Szczególny podział wewnętrzny państwa belgijskiego, oparty na kryteriach językowych, przejawia się w organizacji i funkcjonowaniu izb, co z kolei przekłada się na status deputowanych. Już od 1970 roku deputowani byli podzieleni na grupy w zależności od języka, w którym składali ślubowanie. Ponadto w kolejnych latach wprowadzono specjalne procedury decyzyjne w parlamencie, np. w postaci wymogu obecności przy głosowaniach większości z każdej grupy językowej oraz na mocy artykułu 54 Konstytucji tzw. procedurę dzwonka alarmowego (*sonette d’alarme*), umożliwiającą odrzucenie projektów ustaw i budżetu w sytuacji, kiedy 75% deputowanych z danej grupy językowej uważa propozycję za szkodliwą dla stosunków między Wspólnotami. Ostateczną decyzję w takiej sytuacji podejmuje rząd centralny¹⁰. Warto zauważyć, że na długo przed reformą z 1993 roku odrębności językowe, a także korzenie kulturowe mieszkańców pół-

⁵ V. Philips, P. Vermeersh, *Belgia: geneza...*, s. 70.

⁶ *Konstytucja Belgii*, tłumaczenie i wstęp W. Skrzydło, Warszawa 2010, dalej: *Konstytucja*.

⁷ Zob. E. Zieliński, *Parlament Belgii*, Warszawa 1994, s. 7, *Konstytucja Belgii*, s. 10–13.

⁸ R. Grabowski, S. Grabowska, *Zasady zmiany konstytucji w państwach europejskich*, Warszawa 2008, s. 40.

⁹ A. Alen, *Treatise on Belgian Constitutional Law*, Deventer–Boston 1992, s. 11, *Konstytucja Belgii*, s. 10.

¹⁰ V. Philips, P. Vermeersh, *Belgia: geneza...*, s. 79.

nocy i południa kraju w zasadzie nie stanowiły przedmiotu poważnej dyskusji politycznej, nie wspominając o wpływie na ustrój państwa, które pozostawało unitarne mimo wewnętrznego zróżnicowania. Rozwijające się od końca XIX wieku ustawodawstwo „językowe” gwarantowało prawa do posługiwania się własnym językiem, zarówno francuskojęzycznym, jak i niderlandzkojęzycznym mieszkańcom kraju. Jednak w XX wieku odżywały co pewien czas nacjonalistyczne ruchy walońskie i flamandzkie, zrodzone jeszcze w XIX wieku, domagające się coraz szerszego zakresu autonomii¹¹. Uniknięcie konfliktów zależało od wprowadzenia gruntownych reform, czego skutkiem stała się reforma ustrojowa z 1993 r.¹² Obecnie organizacja państwa belgijskiego i jego organów na poziomie federalnym podąża za duchem postulatów obu grup językowych zamieszkujących Belgię, urzeczywistniając kompromis między nimi¹³.

Podmiotem władzy suwerennej w Belgii jest Naród. Art. 33 Konstytucji stanowi, że wszelka władza pochodzi od Narodu¹⁴. Bezpośrednie sprawowanie władzy, w drodze instytucji demokracji bezpośredniej nie przybrało w Belgii szerokich rozmiarów, a za podstawową formę sprawowanie władzy przez Naród można uznać reprezentację przedstawicielską. Na szczeblu centralnym Naród reprezentowany jest przez deputowanych obu izb parlamentu. W świetle art. 42 Konstytucji deputowani reprezentują cały Naród, a nie tylko tych, którzy ich wybrali oraz powinni działać zgodnie z ustawą zasadniczą i w jej granicach¹⁵. Co charakterystyczne dla rozwiązań belgijskich, deputowani są przypisani do grup językowych, a to ma swoje konsekwencje np. podczas uchwalania ważnych ustaw, kiedy to wymagana jest nie tylko większość 2/3 głosów wszystkich deputowanych, ale także większość zwykła w każdej z grup językowych¹⁶. W takich sytuacjach deputowani obu grup są zarówno reprezentantami całego Narodu, jak i swoich grup lingwistycznych. Natomiast gdy uchwalane są akty

¹¹ Tamże, s. 76.

¹² Szerzej patrz *Konstytucja Belgii*, s. 13–14.

¹³ Reforma ustroju państwa z 1993 roku przekształcająca Belgię w państwo federalne przebiegała w kierunku odwrotnym niż w większości państw o takiej strukturze. Proces ten nazwano w doktrynie *disassociation*. Zob. H. Nys, F. Graulich, *The parliamentary system of Belgium*, [w:] *Constitutional and Parliamentary Information, Materials of Inter-Parliamentary Union*, No 177 – 1st Half-year 1999/ASGP Review, s. 3.

¹⁴ Naród rozumiany jako obywatele belgijscy.

¹⁵ E. Zieliński, *Parlament...*, s. 14.

¹⁶ H. Nys, F. Graulich, *The parliamentary system of Belgium*, [w:] *Constitutional and Parliamentary Information, Materials of Inter-Parliamentary Union*, No 177 – 1st Half-year 1999/ASGP Review, s. 5.

prawne dotyczą tylko poszczególnych składników federacji, deputowani pracują jedynie w swoich grupach językowych¹⁷.

Zasady prawa wyborczego do Izby Reprezentantów oraz Senatu regulują: Konstytucja i ustawa z 4 grudnia 1894 r. Ustawa, mimo ponad stu-letniego obowiązywania i wielokrotnych nowelizacji, po dzień dzisiejszy określa procedurę wyborczą i warunki uzyskania mandatu. Wybrany do jednej z izb, zgodnie za art. 64 i 69 Konstytucji, może być obywatel belgijski, który ukończył 21 lat, korzystający z praw cywilnych i politycznych, mający miejsce zamieszkania w Belgii. Należy zwrócić uwagę, iż w odniesieniu do biernego prawa wyborczego do Izby Reprezentantów, Konstytucja zabrania wprowadzenia jakichkolwiek innych warunków czy cenzusów. Takiego zastrzeżenia nie uczyniono natomiast w odniesieniu do biernego prawa wyborczego do Senatu, co może prowadzić do wprowadzenia w przyszłości dodatkowych warunków ubiegania się o mandat.

Zarówno wybory do Izby Reprezentantów jak i Senatu, w myśl art. 62 Konstytucji belgijskiej, przeprowadzane są na podstawie systemu proporcjonalnego, według metody opracowanej przez Victora d'Hondta. Skład każdej z izb jest jednak obsadzany w odmienny sposób. Izba Reprezentantów liczy 150 deputowanych¹⁸, wybieranych bezpośrednio w 11 okręgach wyborczych. Konstytucja w dosyć szczegółowy sposób określiła kwestie tworzenia okręgów wyborczych i ustalania liczby mandatów w nich rozdzielanych, eksponując mechanizmy ustalania ich wielkości, by wybierani w nich przedstawiciele w jak najdokładniejszym stopniu reprezentowali wyborców¹⁹. Ponadto listy kandydatów powinny być tak skonstruowane, by nie więcej niż $\frac{3}{4}$ kandydatów z danej listy było tej samej płci²⁰.

¹⁷ Do reformy z 1993 roku wielu członków deputowanych zasiadało jednocześnie w parlamencie federalnym oraz, w zależności od grupy językowej, w parlamentach wspólnot lub regionów. Taką sytuację nazywano podwójnym mandatem i w 1993 roku taką możliwość wykluczono. Zob. P. Peeters, *The federal structure: Kingdom, Regions and Communities*, [w:] G. Craenen (ed.), *The institutions of federal Belgium*, Leuven 1996, s. 57–61.

¹⁸ Ustalenie obecnej liczby deputowanych nastąpiło nowelizacją prawa wyborczego z 1993 roku.

¹⁹ Każdy okręg wyborczy posiada tyle mandatów, ile razy liczba jego mieszkańców mieści w sobie dzielnik federalny. Ustalenie wartości dzielnika następuje poprzez podzielenie liczby mieszkańców Królestwa przez 150. Pozostałe mandaty przydzielane są okręgom wyborczym posiadającym najwyższą resztę ludności niereprezentowanej. Rozdziału mandatów między okręgi dokonuje Król, biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców okręgu. Konsekwencją przyjęcia tego modelu jest konieczność przeprowadzania systematycznie weryfikacji obszarów okręgów wyborczych, co następuje co 10 lat w drodze spisu ludności. Zob. Art. 63 § 2 i § 3 Konstytucji.

²⁰ G. Craenen, *The legislators*, [w:] *The institutions of federal Belgium. An introduction to Belgian Public Law*, Leuven 1996, s. 73–74.

Do Senatu wchodzi 71 senatorów. 40 wybieranych jest bezpośrednio, przy czym z racji struktury etnicznej państwa – 25 winno reprezentować niderlandzką grupę językową, 15 francuską grupę językową. Drugą kategorię stanowią senatorowie wybierani przez Rady Wspólnot: 10 senatorów wybranych przez Radę Flamandzką, 10 przez Radę Wspólnoty Francuskojęzycznej i 1 wybrany przez Radę Wspólnoty Niemieckojęzycznej. W Senacie Królestwa Belgii zasiada również 10 senatorów tzw. dokooptowanych – 6 senatorów wybranych przez senatorów niderlandzkiej grupy językowej (25 reprezentujących niderlandzką grupę językową i 10 wybranych przez Radę Flamandzką) i 4 wybranych przez senatorów francuskiej grupy językowej (15 reprezentujących francuską grupę językową i 10 wybranych przez Radę Wspólnoty Francuskojęzycznej). Konstytucja Królestwa Belgii wymaga, by przynajmniej jeden z senatorów reprezentował Brukselę. Ostatnią kategorią członków Senatu są dzieci króla, a gdyby takowych było brak, dzieci księżąt z rodziny królewskiej, którzy senatorami stają się z mocy prawa wraz z ukończeniem 18 roku życia, pełne prawo głosu uzyskują po ukończeniu 21 roku życia²¹.

Demokratyczny charakter wyborów wymaga istnienia procedur pozwalających zweryfikować prawidłowość ich przeprowadzenia we wszystkich stadiach procedury wyborczej. Oparcie funkcjonowania państwa na zasadzie zwierzchnictwa Narodu wymusza stworzenie gwarancji chroniących akt wyborczy i sankcjonujących zaistniałe nieprawidłowości²². Współcześnie, w większości państw europejskich, weryfikacji wyborów parlamentarnych dokonuje organ usytuowany poza parlamentem, od parlamentu niezależny, przy czym najczęściej jest to organ sądowy. Może to być sąd konstytucyjny (Austria) lub sąd powszechny (Wielka Brytania) czy, jak to ma miejsce w Polsce, Sąd Najwyższy. Belgia jest jednym z niewielu państw na kontynencie europejskim (obok Holandii i Włoch), które pozostały przy parlamentarnym trybie weryfikacji wyborów²³. Tym samym sprawdzenia ważności wyborów dokonuje sam parlament²⁴. W Belgii procedura weryfikacji wyborów nosi nazwę Sprawdzania Dokumentów (*Verification of credentials*). Jej istotą jest z jednej

²¹ A. Głowacki, *System konstytucyjny Belgii*, Warszawa 1997, s. 32.

²² B. Banaszak, *Porównawcze prawo konstytucyjne współczesnych państw demokratycznych*, Warszawa 2007, s. 324.

²³ Obok sądowego i parlamentarnego trybu weryfikacji wyborów można wyróżnić model mieszany, łączący tryb sądowy z trybem parlamentarnym – model mieszany przyjęto w Niemczech, zob. art. 41 Ustawy Zasadniczej Republiki Federalnej Niemiec z 24 maja 1949 r.

²⁴ G. Craenen, *The legislators...*, s. 82.

strony zbadanie prawidłowości wyboru konkretnych deputowanych, poprzez ocenę czy deputowani spełnili wymogi stawiane kandydatom. Obok tego dokonuje się sprawdzenia czy przy przeprowadzeniu wyborów nie doszło do naruszeń prawa wyborczego. Procedura Sprawdzenia przebiega niejako dwuetapowo. W pierwszym etapie następuje sprawdzenie wyborów w okręgach, co należy do sześciu komitetów, powołanych przez deputowanego przewodniczącego posiedzeniu. W skład komitetów wchodzi deputowani wyłonieni w drodze losowania. Zdanie się na ślepy los przy obsadzaniu miejsc w komitetach można potraktować jako jeden z mechanizmów służących zapewnieniu bezstronności i obiektywizmu przy prowadzeniu weryfikacji wyborów. Nie sposób bowiem zaprzeczyć, iż wadą trybu parlamentarnego jest niebezpieczeństwo wpływania przez ugrupowania, które zdobyły przewagę w wyborach, na wynik procedury weryfikacyjnej. Po zbadaniu wszelkich okoliczności mogących mieć wpływ na wybór deputowanych i przebieg wyborów, komitety formułują raporty dotyczące wyborów w okręgach wyborczych. Na tej podstawie, już na posiedzeniu plenarnym (drugi etap procedury sprawdzającej), głosuje się wnioski komitetów. Osoby, których wybór w głosowaniu uznany został za ważny, zostają oficjalnie uznane za członków Izby Reprezentantów lub Senatu. Z tym momentem można mówić o nabyciu przez nich mandatu przedstawicielskiego.

W doktrynie prawa konstytucyjnego wskazuje się na dwie koncepcje relacji zachodzących między deputowanym a jego wyborcami. Historycznie starszy – mandat związany czy inaczej imperatywny – opierał się na założeniu, iż parlamentarzysta reprezentuje jedynie tych wyborców, którzy oddali na niego głos. Przekładało się to na możliwość formułowania pod adresem deputowanych instrukcji wyborczych, a nawet możliwość ich odwołania przed upływem kadencji²⁵. Współcześnie mandat imperatywny jest rzadkością²⁶, ustępując miejsca mandatowi wolnemu. Istotą mandatu wolnego, który powszechnie występuje w państwach demokratycznych, jest przyjęcie zasady reprezentacji w szerokim rozumieniu. Deputowany reprezentuje wszystkich wyborców, niezależnie od tego czy faktycznie oddali oni na niego głos czy głosowali na innych kandydatów. Wyborcy nie mają prawnej możliwości instruowania deputowanych, co do podejmowanych przez nich działań, nie mogą również ich odwołać. Dopiero weryfikacja dokonywana w kolejnych wyborach jest skutecznym mechanizmem kontroli deputowanych, mogącym prowadzić

²⁵ Zob. B. Banaszak, *Porównawcze...*, s. 383.

²⁶ Mandat imperatywny występuje w niemieckim Bundesracie.

do pozbawienia możliwości sprawowania mandatu²⁷. W Belgii mandat deputowanego jest mandatem wolnym. Konstytucja w art. 42 stanowi, iż członkowie izb reprezentują Naród, a nie tylko tych, którzy ich wybrali. Mimo iż ustawa zasadnicza milczy w przedmiocie braku możliwości związania deputowanych instrukcjami wyborczymi czy też możliwości jego odwołania, wskazanie w niej, iż deputowani reprezentują wszystkich wyborców, w sposób nie budzący wątpliwości przesądza o wolnym charakterze mandatu deputowanego²⁸.

Mandat deputowanego jednej z izb nabywa się, o czym zostało już wcześniej wspomniane, z chwilą wyboru. Z tym momentem można o osobie, która otrzymała poparcie wyborców przejawiające się w liczbie oddanych głosów, mówić, iż nabyła mandat. Od nabycia należy odróżnić moment objęcia mandatu, a zatem uzyskania możliwości realnego jego sprawowania (korzystania z praw, konieczności czynienia zadość nałożonym obowiązkom, czy podleganie ochronie prawnej z tytułu wykonywanego mandatu). Powszechnie występującym w państwach demokratycznych rozwiązaniem jest przyjęcie, iż warunkiem *sine qua non* objęcia mandatu jest złożenie przez deputowanego ślubowania, co następuje najczęściej na pierwszym posiedzeniu, w którym nowo wybrany deputowany uczestniczy. Przysięga, jaką składają belgijscy parlamentarzyści, jest krótka i zwięzła – *Przysięgam przestrzegać Konstytucji*. Co szczególne, rola przysięgi nie została zawarta w Konstytucji belgijskiej, a jedynie w regulaminach Izby Reprezentantów i Senatu²⁹. Mimo tak lakonicznego tekstu przysięgi, nie można mówić o wąskim spojrzeniu na sposób wykonywania mandatu. Wręcz przeciwnie, z pozbawienia rotę przysięgi kazuistycznie wskazanych zakresów obowiązków i celów działalności deputowanych, można odczytywać intencje ustrojodawcy szerokiego ujęcia sprawowania mandatu. Nakładając obowiązek przestrzegania Konstytucji, twórcy ustawy zasadniczej nałożyli na deputowanych obowiązek przestrzegania porządku prawnego i wszystkich dóbr przez państwo chronionych. Deputowani, którzy nie złożyli ślubowania nie mogą uczestniczyć w obradach izby, za wyjątkiem posiedzeń, których przedmiotem jest sprawdzenie ważności wyborów.

Obok określenia momentu nabycia i objęcia mandatu deputowanego, równie istotną kwestią dla jego wykonywania jest wskazanie momentu

²⁷ M. Kruk-Jarosz, *Konstytucyjna koncepcja mandatu poselskiego*, Warszawa 1992, s. 2.

²⁸ Zob. także E. Zieliński, *Parlament...*, s. 14.

²⁹ Z reguły tekst ślubowania parlamentarzystów jest umieszczany w Konstytucjach, zob. np. art. 104 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

wygaśnięcia mandatu, skutkiem którego jest ustanie pełnomocnictw do reprezentowania suwerena. Rozwiązania w tej materii znajdujemy w Konstytucji oraz regulaminach parlamentarnych. Mandat deputowanego wygasa wraz z jego śmiercią, końcem kadencji – zarówno w przypadku, gdy mamy do czynienia z naturalnym zakończeniem kadencji, jak i przy wcześniejszym rozwiązaniu izby³⁰, w przypadku zrzeczenia się mandatu oraz w razie jego utraty. Zważywszy, iż oddanie się działalności publicznej winno mieć dobrowolny charakter, deputowany może zrzec się mandatu w dowolnym momencie kadencji, a także z dowolnych przyczyn. Zrzeczenie się mandatu, w trakcie trwania sesji wymaga złożenia Przewodniczącemu właściwej izby oświadczenia w formie pisemnej o rezygnacji z dalszego pełnienia mandatu. W okresie między sesjami zrzeczenie mandatu wymaga złożenia pisemnej rezygnacji na ręce Ministra Spraw Wewnętrznych. Przepisy belgijskiego prawa parlamentarnego znają również instytucję stałej utraty mandatu oraz zawieszenia mandatu deputowanego. Z utratą mandatu deputowanego mamy do czynienia w przypadku pozbawienia deputowanego praw cywilnych i politycznych. Posiadanie pełni praw cywilnych i politycznych jest przesłanką biernego prawa wyborczego, zatem ich pozbawienie skutkuje niewypełnianiem przez deputowanego warunków koniecznych dla ubiegania się o mandat, a w konsekwencji prowadzi do jego utraty. Art. 51 Konstytucji Belgii określa jeszcze jedną przesłankę utraty mandatu deputowanego – powołanie na płatne stanowisko rządowe inne niż urząd ministra. Członek izby, który został przez rząd federalny powołany na płatne stanowisko rządowe i powołanie to przyjął, traci z mocy prawa z chwilą powołania mandatu deputowanego, a odzyskanie mandatu możliwe jest jedynie w drodze ponownego wyboru. Wygaśnięcie mandatu stwierdza właściwa izba, zarządzając uzupełnienie składu.

Specyficznym rozwiązaniem belgijskim jest instytucja zawieszenia mandatu deputowanego i zastępcze obsadzenie mandatu. Deputowany, który został przez Króla mianowany na stanowisko ministra i nominację przyjął, zobligowany jest do zawieszenia swojego mandatu na czas spr-

³⁰ Przesłanki wcześniejszego rozwiązania Izby Reprezentantów zostały wskazane w art. 46 Konstytucji. Rozwiązać Izbę Reprezentantów może jedynie Król w przypadku gdy: Izba Reprezentantów bezwzględłą większością głosów odrzuci wniosek o wotum zaufania dla rządu i w ciągu trzech dni nie zaproponuje Królowi nowego premiera; gdy bezwzględłą większością głosów wyrazi rządowi wotum nieufności i nie zaproponuje Królowi nowego premiera. Rozwiązać Izbę Reprezentantów może również Król w sytuacji złożenia dymisji przez rząd, gdy Izba Reprezentantów bezwzględłą większością głosów wyrazi zgodę. Rozwiązanie Izby Reprezentantów pociąga za sobą rozwiązanie Senatu.

wowania stanowiska ministra. Powrót do wykonywania mandatu możliwy jest po odwołaniu przez Króla ze stanowiska ministra. Co istotne w okresie pełnienia funkcji ministerialnej, mandat, który zajmował deputowany nie pozostaje wolny, a jest „obsadzany zastępczo” przez inną osobę.

Zasada *incompatibilitas* nie została w belgijskiej Konstytucji ujęta szeroko. Poza art. 49 – zakazującym jednoczesnego piastowania mandatu deputowanego do Izby Reprezentantów oraz do Senatu, oraz art. 51 – zabraniającego łączenia mandatu z piastowaniem płatnych stanowisk rządowych³¹, nie zostały sformułowane inne zakazy łączenia mandatu deputowanego³². Nie można na tym tle sformułować twierdzenia, iż poza wskazanymi przypadkami mandat deputowanego może być łączony z pełnieniem innych funkcji publicznych. W świetle ustawy z 6 sierpnia 1931 r. mandat członka izb „nie idzie w parze” z jakimkolwiek płatnym stanowiskiem, czego prostą konsekwencją jest niemożność jednoczesnego bycia deputowanym i zatrudnieniem w strukturach administracji publicznej. Ponadto deputowani, którzy otrzymali odznaczenie inne niż wojskowe lub akt nadania szlachectwa, mają obowiązek zrzec się swych funkcji i nie powinni kontynuować ich wykonywania, chyba że zostaną ponownie wybrani. Mandatu deputowanego nie można także łączyć z mandatem prowincjonalnym.

W nauce prawa konstytucyjnego podkreśla się, że wykonywanie mandatu winno być objęte szeregiem gwarancji chroniących parlamentarzystów przed ewentualnym wpływem innych osób, czy organów władzy na realizację postulatów politycznych, głosowania i działalność parlamentarną. Realizacja zasady zwierzchnictwa Narodu zobowiązuje władze państwowe do stworzenia mechanizmów ochronnych i zabezpieczenia pozycji deputowanego. Powszechnie status deputowanego rozpatrywany jest przez pryzmat trzech aspektów – ochrony immunitetem parlamentarnym, praw i obowiązków oraz materialnych warunków wykonywania mandatu.

W demokracjach parlamentarnych instytucja immunitetu parlamentarnego rozumiana jest jako instrument chroniący deputowanych przed naciskami, wpływami ze strony organów innych władz – w szczególności organów egzekutywy. Wykonywanie mandatu winno mieć charakter zupełnie swobodny, czemu służyć ma wprowadzenie mechanizmu nieodpowiedzialności za podejmowane na forum parlamentu działania. Spojrzenie na immunitet parlamentarny nie może być jednak tak jedno-

³¹ G. Craenen, *The legislators...*, s. 83.

³² U. Liebert, *Parliamentary Lobby Regimes*, [w:] H. Doering (ed.), *Parliaments and majority rule in Western Europe*, St. Martin's Press 1995, s. 416.

stronne, a z takim publicznym osądem mamy najczęściej do czynienia. W potocznym odbiorze tej instytucji zapomina się, iż immunitet ma przede wszystkim chronić parlament i skuteczność realizowania przezeń ustrojowych funkcji. Tylko parlament działający w pełnym składzie może efektywnie funkcjonować, zarówno *in pleno*, jak i poprzez swoje wewnętrzne organy.

W Belgii problematyka immunitetu deputowanego regulowana jest na poziomie konstytucyjnym, w Rozdziale I belgijskiej ustawy zasadniczej – o izbach federalnych. Przedmiotowe regulacje są tożsame w odniesieniu do deputowanych do Izby Reprezentantów oraz do Senatu. Deputowani do izb federalnych objęci zostali ochroną immunitetem materialnym oraz immunitetem formalnym połączonym z przywilejem nietykalności. Art. 58 Konstytucji stanowi, iż *żaden z członków którejkolwiek z izb nie może być ścigany ani pociągany do odpowiedzialności, ani poddany dochodzeniu za swe opinie i głosowanie w trakcie pełnienia mandatu*. W aspekcie przedmiotowym ochrona immunitetem materialnym przybrała w Belgii bardzo szeroki charakter i obejmuje wszelkie działania związane z wykonywaniem mandatu. Egzemplifikacja poczyniona w ustawie zasadniczej powinna być uznana jedynie za podkreślenie istotnego znaczenia w procesie realizacji mandatu przedstawiania przez deputowanych swojego stanowiska i uczestnictwa w głosowaniach, ale inne formy aktywności poselskiej, przy zastrzeżeniu, iż pozostają w ścisłym związku z pełnieniem mandatu, również podlegają ochronie immunitetem materialnym³³. Tym samym podejmując określone działania deputowani nie muszą obawiać się, iż spotkają ich z tego tytułu negatywne konsekwencje. Przedmiotowy zakres ochrony nie idzie niestety w parze z zakresem temporalnym, bowiem z literalnego brzmienia Konstytucji wynika, iż ochrona rozciąga się jedynie na okres sprawowania mandatu. Momentem rozpoczynającym ochronę jest objęcie mandatu, co następuje z momentem ukonstytuowania się izb w nowym składzie osobowym i złożeniem ślubowania, zaś koniec ochrony przypada na moment wygaśnięcia mandatu.

O ile immunitet materialny chroni deputowanych przez cały okres sprawowania mandatu, to immunitet formalny połączony z przywilejem nietykalności chroni deputowanych jedynie w czasie trwania sesji izb³⁴.

³³ G. Craenen, *The legislators...*, s. 83.

³⁴ Izba Reprezentantów oraz Senat działają w trybie sesyjnym, zbierając się na sesje zwyczajne – z mocy prawa w każdy drugi wtorek października, o ile nie zostały wcześniej zwołane przez Króla. Sesje nie powinny trwać krócej niż 40 dni w roku, a prawo do zamknięcia sesji należy do Króla. Konstytucja przewiduje możliwość zwołania Izby Reprezentantów oraz Senatu na sesje nadzwyczajne, zob. art. 44 Konstytucji.

Poza czasem sesji nie ma w zasadzie przeszkód w możliwości zatrzymania i wszczęcia wobec członków izb postępowania karnego, co wynika wprost ze sformułowań belgijskiej ustawy zasadniczej. Istotą immunitetu formalnego jest ochrona deputowanych przed ponoszeniem odpowiedzialności karnej, przy czym ten rodzaj immunitetu nie prowadzi do wyłączenia odpowiedzialności, a jedynie ogranicza swobodę organów ścigania czy sądów w pociągnięciu przedstawicieli do odpowiedzialności. Przyjęte w zakresie immunitetu formalnego i przywileju nietykalności rozwiązania można rozpatrywać na trzech płaszczyznach – wszczęcia i prowadzenia postępowania karnego przeciwko członkom Izby Reprezentantów oraz Senatu, dopuszczalności zatrzymania i prowadzenia czynności sprawdzających wobec deputowanych oraz możliwości zawieszenia już prowadzonych postępowań.

W myśl postanowień Konstytucji podmiotami wyposażonymi w kompetencje do wszczęcia postępowania karnego wobec członka którejkolwiek izby są: prokurator lub kompetentny funkcjonariusz. Ponadto, z wyjątkiem sytuacji ujęcia deputowanego na gorącym uczynku, nie mogą być oni oskarżeni ani postawieni przed sądem karnym bez zgody właściwej izby. Wymóg uzyskania zgody izby został również rozszerzony na przypadki aresztowania deputowanych. I tak, jak ma to miejsce w przypadku oskarżenia i postawienia przed sądem, od wymogu uzyskania zgody izby można odstąpić jedynie w przypadku ujęcia członka izby na gorącym uczynku.

Przywilej nietykalności wiąże się z ochroną członków izb przed działalnością władz administracyjnych, porządkowych, organów ścigania³⁵. W świetle art. 59 Konstytucji Belgii w czasie trwania sesji zastosowanie wobec deputowanego środków przymusu, które wymagają zgody sędziego, jest dopuszczalne jedynie po wyrażeniu zgody przez pierwszego prezesa sądu apelacyjnego i tylko, jeżeli z wnioskiem wystąpi właściwy sędzia. Decyzja o zastosowaniu środka przymusu musi być zakomunikowana przewodniczącemu izby. Jedynie w sytuacji ujęcia deputowanego na gorącym uczynku, powyższa procedura nie będzie miała zastosowania. Szeroki zakres regulacji przywileju nietykalności uwidacznia się również w obostrzeniach dotyczących możliwości prowadzenia wobec deputowanych czynności sprawdzających przez organy ścigania. Każda rewizja, zajęcie mienia należącego do deputowanego może się odbywać jedynie w obecności przewodniczącego izby lub wyznaczonego przez przewodniczącego członka izby.

³⁵ Zob. K. Grajewski, *Odpowiedzialność posłów i senatorów na tle zasady mandatu wolnego*, Warszawa 2009, s. 310.

Trzeci aspekt odnosi się do możliwości zawieszenia prowadzonych wobec deputowanych postępowań karnych. Członek każdej z izb może wystąpić do izby z wnioskiem o podjęcie uchwały żądającej zawieszenia toczącego się wobec niego postępowania karnego, bez względu na to, w którym stadium postępowanie karne się znajduje. Żądanie zawieszenia postępowania przybiera postać uchwały izby, do podjęcia której wymagane jest uzyskanie większości 2/3 głosów. Skutkiem przyjęcia przez izbę uchwały jest zawieszenie prowadzonego postępowania karnego, ale jedynie na czas trwania sesji. *A contrario* w okresie między sesjami organy ścigania, bez względu na fazę postępowania, mogą podjąć i dalej prowadzić postępowanie. W sytuacji uwięzienia deputowanego oraz gdy postępowanie karne prowadzone jest przed sądem na żądanie izby, zarówno uwięzienie, jak i postępowanie przed sądem, ulega zawieszeniu na czas trwania sesji.

Przyjęte rozwiązania wskazują na objęcie deputowanych szeroką ochroną immunitetem, co wzmacnia ich niezależność w wykonywaniu mandatu, będąc także ważnym czynnikiem chroniącym efektywność prac izb. Obostrzenia utrudniające możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności członków Izby Reprezentantów oraz Senatu nie pozwalają na przedmiotowe traktowanie instytucji odpowiedzialności karnej – jako mechanizmu politycznego odwetu czy instrumentu wywierania wpływu na działania przedstawicieli. Jednocześnie jednak ograniczenie czasowe ochrony, tylko do okresu trwania sesji, stanowi istotną gwarancję uniemożliwiającą chowanie się przed odpowiedzialnością karną za mandat parlamentarny.

Prawidłowe wykonywanie mandatu wiąże się ze wskazaniem deputowanym zakresu ich praw, jak również obowiązków. W państwach demokracji przedstawicielskiej określenie sposobu wykonywania mandatu następuje najczęściej w aktach rangi ustawowej lub regulaminowej, rzadziej w konstytucjach.

Regulacje belgijskie nie formułują pod adresem deputowanych obowiązku uczestnictwa w obradach izb. Brak normatywnie zakreślonego obowiązku uczestniczenia w obradach może być interpretowany jako podkreślenie, iż uczestnictwo w pracach izby stanowi prawo deputowanego. W praktyce jednak zaniechanie ujęcia w katalogu obowiązków deputowanych, obowiązku uczestniczenia w pracach izby, prowadzić może nawet do paraliżu prac izby. Członkowie izb zobligowani zostali, pod groźbą kary, do uczestniczenia w głosowaniach. Kary za absencję w głosowaniach, mające zasadniczo charakter finansowy, prowadzą do zmniejszenia diet czy różnych dodatków przysługujących z tytułu poniesionych przez deputowanych kosztów wykonywania mandatu.

Kolejnym obowiązkiem, jaki został na deputowanych nałożony, jest obowiązek zachowania tajemnicy państwowej. Nie dotyczy on wszystkich członków izb, a jedynie tych, którzy zostali wybrani do organów izb – komisji dochodzeniowych. Naruszenie obowiązku zachowania w tajemnicy informacji uzyskanych w drodze prac komisji dochodzeniowych może prowadzić do: udzielenia senatorowi reprimendy (ta kara może być wymierzona jedynie wobec senatorów), wykluczenia z grona członków komisji, jak również może pociągać za sobą wstrzymanie wypłacania świadczeń pieniężnych. Sankcje mogą być wymierzone przez komisję dochodzeniową, a nawet całą izbę, co jest uzależnione od wagi tajemnicy państwowej ujawnionej przez deputowanego.

Członkowie izb mają obowiązek zachowania porządku podczas obrad, w szczególności zaś regulaminy obligują ich do unikania hałasu. Nad utrzymaniem powagi i spokoju podczas obrad czuwa przewodniczący izby, który w sytuacji zakłócania przebiegu posiedzenia może nawet sięgnąć po najdalej idący instrument dyscyplinujący – przerwanie obrad izby. Regulacje regulaminowe wskazują po stronie obowiązków deputowanych także obowiązek trzymania się meritum sprawy, a ich zachowanie podczas wystąpień nie powinno powodować odbiegania od porządku obrad. Przepisy porządkowe pozwalają przewodniczącemu zwrócić deputowanemu uwagę, prosząc o powrót do istoty sprawy, a gdyby deputowany w dalszym ciągu odbiegał od istoty – odebrać mu głos. Deputowani winni również powstrzymać się od wszczynania awantur na sali obrad pod groźbą wpisania do protokołu, odebrania prawa głosowania, a w Senacie wobec senatora zakłócającego porządek obrad przewodniczący można zarządzić wykluczenie nawet z dziesięciu kolejnych posiedzeń izby³⁶.

Uprawnienia deputowanych belgijskich związane są głównie z ich działalnością na forum izby, czy pracą w organach wewnętrznych izby. Federalna struktura państwa znajduje również swój wyraz w sferze praw deputowanych. W myśl art. 43 Konstytucji Belgii wszyscy członkowie izb są dzieleni na dwie grupy językowe – francuskojęzyczną i niderlandzką. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na uprawnienia grup językowych w sferze ustawodawstwa. W odniesieniu do projektów ustaw zgłaszanych przez rząd lub samych deputowanych, poza budżetami i ustawami uchwalonymi większością szczególną, grupa deputowanych licząca co najmniej trzy czwarte jednej z grup językowych w umotywowanym wniosku może stwierdzić, że rządowy projekt ustawy oznacza zagrożenie

³⁶ www.dekamer.be (25.10.2011 r.), www.senaat.be (25.10.2011 r.), www.lachambre.be (25.10.2011 r.)

stosunków między wspólnotami. Zgłoszenie takiego wniosku skutkuje zawieszeniem postępowania parlamentarnego i przekazaniem projektu Radzie Ministrów, która musi w ciągu 30 dni przedstawić swoje stanowisko i wzywa zainteresowaną izbę do wypowiedzenia się co do stanowiska rządu lub w kwestii projektu rządowego, deputowanych lub poprawek do projektu³⁷. Procedura ta znana jest pod nazwą „dzwonka alarmowego”³⁸.

Formy organizacji się deputowanych, jakimi są grupy językowe, uzupełniane są możliwością tworzenia frakcji parlamentarnych, zarówno w Izbie Reprezentantów jak i w Senacie. Z racji podziału państwa i silnych więzi etniczno – narodowościowych, przekładających się także na życie polityczne i działalność partii politycznych, z reguły tworzenie frakcji parlamentarnych odbywa się w ramach grup językowych³⁹. Utworzenie frakcji w Izbie Reprezentantów wymaga udziału w niej co najmniej 3 deputowanych, w Senacie – 2 senatorów. Nie wszystkie utworzone w izbach frakcje mogą jednak korzystać z przywilejów parlamentarnych na równych zasadach. Regulaminy parlamentarne przyznają przywileje frakcjom w Senacie, jeżeli liczą one co najmniej 8 senatorów, natomiast w Izbie Reprezentantów frakcja musi liczyć co najmniej 12 deputowanych. Przywileje te wiążą się z organizacją izby, np.: proporcjonalna do liczby członków frakcji reprezentacja w komisjach, stałe przedstawicielstwo w Komisji Prac Parlamentarnych w Senacie i Konferencji Przewodniczących w Izbie Reprezentantów, przywileje materialne tj. prawo do subwencji rocznej z budżetu na każdego członka frakcji, prawo do lokalu i biura. Można także wskazać przywileje związane z pracami parlamentarnymi np. pierwszeństwo wystąpień w debatach⁴⁰.

Obok kolegialnych uprawnień przypisanych grupom językowym i frakcjom parlamentarnym, deputowanym przysługują uprawnienia o charakterze indywidualnym, z których mogą korzystać samodzielnie bądź wspólnie z innymi deputowanymi.

Deputowani mają prawo wybierania i bycia wybieranym do organów izby. W obu izbach organami są przewodniczący oraz Biuro (w Izbie

³⁷ Zob. art. 54 Konstytucji.

³⁸ Procedurę tę wprowadzono w 1970 roku by chronić mniejszość francuskojęzyczną w parlamencie. Zob. P. Peeters, *The federal structure: Kingdom, Regions and Communities*, [w:] G. Craenen (ed.), *The institutions of federal Belgium*, Leuven 1996, s. 68.

³⁹ Przyczyn tego zjawiska należy poszukiwać w podziale partii politycznych w Belgii na francuskojęzyczne i flamandzkojęzyczne, zob. M. Krzemiński, *Królestwo Belgii*, [w:] P. Sarnecki (red.), *Ustrój Unii Europejskiej i ustroje państw członkowskich*, Warszawa 2007, s. 80.

⁴⁰ Zob. E. Zieliński, *Parlament...*, s. 15–16.

Reprezentantów w skład Biura wchodzi przewodniczący izby, 5 wiceprzewodniczących i 7 sekretarzy, w Senacie – przewodniczący, 3 wiceprzewodniczących, 6 sekretarzy i 5 kwestorów). Wybory na stanowiska przewodniczącego izby, wiceprzewodniczących oraz pozostałych członków Biura, w myśl dyspozycji art. 52 Konstytucji, przeprowadzane są na początku każdej sesji, a wybrane osoby pełnią swoje funkcje tylko przez okres sesji. Każda z izb powołuje na okres kadencji komisje parlamentarne, których skład na zasadzie proporcjonalności odpowiada układowi sił politycznych. Udział w pracach komisji jest nie tylko prawem, ale wręcz obowiązkiem każdego deputowanego. Przepisy regulaminowe wymagają od każdego parlamentarzysty, będącego członkiem jednej z grup językowych, członkostwa w przynajmniej jednej stałej komisji izby. Mogą być również członkami komisji o charakterze nadzwyczajnym, w tym komisji dochodzeniowych⁴¹.

Realizacja funkcji kontrolnej przez belgijskie ciała ustawodawcze wymaga przyznania deputowanym szeregu uprawnień pozwalających im czynnie uczestniczyć w kontroli nad egzekutywą. Klasycznym, występującym we współczesnych parlamentach, instrumentem kontroli jest instytucja interpelacji⁴². W Belgii interpelacje nie mają konstytucyjnego umocowania, jednak możliwość formułowania ich pod adresem członków gabinetu wyprowadzana jest z konstytucyjnej zasady ponoszenia przez nich odpowiedzialności przed izbą. Prawo zgłoszenia interpelacji posiadają jedynie członkowie Izby Reprezentantów. Kierowane do członków rządu, zmierzają do uzyskania wyjaśnień dotyczących działań rządu⁴³. Co istotne i rzutujące na ocenę interpelacji, członkowie Izby Reprezentantów mogą pytać członków rządu o prowadzoną przez nich politykę, wykluczone jest natomiast zadawanie pytań o intencje członków gabinetu. Jest to jedyne ograniczenie treści interpelacji, które poza wskazanym zastrzeżeniem mogą dotyczyć wszelkich spraw pozostających w obszarze działania rządu, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych⁴⁴. Interpe-

⁴¹ Zob. E. Zieliński, *Parlament...*, s. 17.

⁴² H. Nys, F. Graulich, *The parliamentary system of Belgium...*, s. 6.

⁴³ R. Dandoy, L. De Winter, *Legislative agenda-setting in Belgium: a close interplay of the parliament and the government*, paper presented to the ECPR General Conference, Budapest, Hungary (8–10 September 2005), s. 1. Źródło: http://dev.ulb.ac.be/cevipol/fr/membres-publications_dandoy-regis_conferences.html

⁴⁴ Procedura kierowania interpelacji wymaga od deputowanego poinformowania Przewodniczącego Izby Reprezentantów o zamiarze wystąpienie z interpelacją. Deklaracja o chęci złożenia interpelacji odczytywana jest podczas obrad, a Sekretarz Generalny Izby Reprezentantów przekazuje interpelację właściwemu, ze względu na treść interpela-

lacje są instrumentami kontroli, w ramach których nad problematyką stanowiącą przedmiot interpelacji przeprowadza się debatę. Rozpatrzenie interpelacji może nastąpić na posiedzeniu właściwej komisji, podczas prac Konferencji Przewodniczących lub podczas obrad plenarnych. Po przeprowadzeniu dyskusji, w której pierwszeństwo głosu mają: deputowany kierujący interpelacją, minister – jej adresat, a po nich pozostali deputowani, członkowie Izby Reprezentantów bez względu na to czy złożyli interpelację czy nie, mogą wystąpić z wnioskiem, np. o powrót do porządku dziennego obrad – co prowadzi do anulowania pozostałych wniosków, o wyrażenie rządowi konstruktywnego wotum nieufności, wyrażenie wotum nieufności ministrowi lub z wnioskiem o rekomendację dla rządu.

Celem uzyskania informacji od członków rządu, deputowani mogą skorzystać również z instytucji pytań parlamentarnych. Mogą być one kierowane jedynie do konkretnych członków rządu, nie do całego gabinetu, nie mogą również prowadzić do wnoszenia wniosków, o których była mowa wyżej. Pytania mogą przybrać postać pytań pisemnych lub ustnych, zadawanych na posiedzeniu plenarnym lub posiedzeniu komisji.

Senatorom nie przysługuje prawo wnoszenia interpelacji, mogą jednak kierować do ministrów ustne lub pisemne pytania, po których można składać wnioski, poza wnioskami o pociągnięcie członków gabinetu do odpowiedzialności politycznej, bowiem ten rodzaj odpowiedzialności egzekwowany jest jedynie przed Izbą Reprezentantów.

Właściwe wykonywanie mandatu, a zwłaszcza pełne zaangażowanie w sprawy publiczne, wymaga zapewnienia deputowanym odpowiedniego statusu materialnego. Przyznawane deputowanym środki finansowe nie tylko służą zaspokojeniu potrzeb socjalno-bytowych, ale stanowią istotny instrument gwarancyjny przed zagrożeniami korupcyjnymi. Odpowiednio wynagradzani parlamentarzyści nie ulegają pokusie uzyskiwania dóbr materialnych z nielegalnych źródeł czy od osób chcących sobie w ten sposób zapewnić przychylność deputowanych i podejmowanie przez nich odpowiednich decyzji. Podstawą do uzyskania zryczałtowanego zwrotu kosztów wykonywania mandatu stanowi art. 66 Konstytucji. Wskazanie w akcie o najwyższej mocy prawnej wysokości zryczałtowanego zwrotu kosztów z pewnością stanowi istotny mechanizm ograniczający czę-

cji, ministrowi, który przygotowuje na nią odpowiedź. Do przewodniczącego izby należy rozstrzygnięcie, na jakim forum będzie rozpatrywana interpelacja – na forum komisji, Konferencji Przewodniczących czy na posiedzeniu plenarnym izby. Niezależnie od tego, gdzie będą przebiegały dalsze prace nad składanymi interpelacjami, przeprowadza się dyskusję.

ste podnoszenie wysokości środków uzyskiwanych z budżetu państwa, wymaga bowiem dokonania zmiany Konstytucji. Ponadto członkowie Izby Reprezentantów mają prawo do bezpłatnego korzystania ze wszystkich środków komunikacji publicznej. Przewodniczącemu Izby Reprezentantów może być przyznany roczny zwrot wydatków, wypłacany ze środków przeznaczonych na pokrycie wydatków izby. Odmiennie kształtuje się sytuacja senatorów. Art. 71 Konstytucji odmawia członkom Senatu prawa do wynagrodzenia, pozostawiając prawo do zwrotu poniesionych wydatków oraz prawo do bezpłatnych podróży publicznymi środkami komunikacji. Przepisy prawa belgijskiego przewidują system świadczeń emerytalnych dla parlamentarzystów. Prawo do częściowej emerytury mają deputowani, którzy przez dwie kadencje zasiadali w izbie i ukończyli 55 lat. Pełną emeryturę mogą otrzymać deputowani zasiadający w Izbie przez co najmniej 20 lat. Na pokrycie tzw. kosztów reprezentacji deputowanym przysługuje dieta, która jest wolna od podatku.

Deputowani, którzy w kolejnych wyborach nie uzyskali mandatu otrzymują odprawę, której wysokość odpowiada wysokości diety parlamentarnej. Suma odprawy zależy od łącznego okresu sprawowania mandatu, czas ten wpływa również na długość okresu pobierania odprawy. Zasadą jest, iż jeden rok sprawowania mandatu upoważnia do otrzymania odprawy przez jeden miesiąc.

Równie istotną kwestią jak finansowa strona wykonywania mandatu jest określenie warunków równoległego ze sprawowaniem mandatu prowadzenia działalności gospodarczej lub innej działalności zarobkowej. Kluczowe znaczenie ma tutaj ustawa z 2 maja 1995 r. o obowiązku złożenia listy mandatów, funkcji oraz oświadczeń o stanie majątkowym. Wynika z niej obowiązek złożenia przez deputowanego oświadczenia, zawierającego informacje o mandatach, funkcjach kierowniczych, działalności zawodowej (zarówno odpłatnej, jak i nieodpłatnej) wykonywanej w poprzednim roku w sektorze publicznym i prywatnym w ramach przedsiębiorstw, instytucji, organizacji belgijskich lub obcych. Senatorowie są również zobowiązani do ujawnienia ich stanu majątkowego z uwzględnieniem wszystkich jego składników, takich jak konta bankowe, akcje, udziały, obligacje, nieruchomości, majątek ruchomy o znacznej wartości (np. antyki, dzieła sztuki). Obowiązek złożenia wskazanych w ustawie oświadczeń chroniony jest wysokimi karami finansowymi, natomiast podanie przez deputowanych nieprawdziwych danych może wiązać się odpowiedzialnością karną z tytułu fałszerstw i posługiwania się fałszywymi dokumentami. Przed rokiem 1995 regulacje związane z transparentnością majątków deputowanych w Belgii były bardzo liberalne i włą-

ściwie deputowani nie musieli wykazywać stanu majątkowego, chyba że przejawiali taką wolę⁴⁵.

Status deputowanego do Izby Reprezentantów oraz Senatu nie odbiega w zasadniczym stopniu od rozwiązań przyjętych w innych państwach europejskich. Pewną specyfikę można dostrzec w zakresie ochrony deputowanych immunitetem formalnym, który z jednej strony ogranicza się do trwania sesji izb, z drugiej zaś chroni członków izb przed prowadzeniem czynności dochodzeniowo-sprawdzających, wymagając podczas tych działań obecności przewodniczącego izby lub upoważnionej przez przewodniczącego osoby. Jednak za najbardziej charakterystyczne należy uznać rozwiązania akcentujące podział społeczeństwa belgijskiego, przejawiające się procedurze wyborczej do Senatu, tworzeniu grup językowych i przysługujących im uprawnieniach, jak również we mechanizmie tworzenia frakcji.

STRESZCZENIE

Status deputowanego belgijskiego Parlamentu, na który składają się Izba Reprezentantów oraz Senat, nie odbiega w swoich założeniach od regulacji większości państw europejskich. Pewne odrębności, jakie można wskazać, wynikają ze specyfiki państwa belgijskiego, które jest federacją z mocno zaakcentowanymi elementami narodowo-etnicznymi. Mandat deputowanych jest mandatem wolnym. Członkowie izb reprezentują cały naród belgijski i nie są związani instrukcjami swoich wyborców. Charakterystyczne rozwiązania belgijskie wiążą się z podkreśleniem przynależności deputowanych do określonej grupy językowej, co ma wpływ również na sposób wykonywania mandatu. Obok „kwestii językowych” status deputowanego w Belgii określają: prawa i obowiązki, materialne warunki wykonywania mandatu oraz zakres ochrony immunitetem materialnym i szeroko rozumianym immunitetem formalnym.

⁴⁵ U. Liebert, *Parliamentary...*, s. 417.

Joanna Juchniewicz, Olga Łachacz

STATUS OF MEMBERS OF BELGIAN PARLIAMENT

Belgian Parliament consists of House Representatives and Senate and the status of its members is similar to status of MP's in most European countries. Some differences worth noting derive of organization of Belgian state, which is a federal country with strong national and ethnic elements. The mandate of MP's is a free mandate. The members of both houses represent the whole Belgian Nation are not bound by any instructions coming from their electors. The most characteristic of status of Belgian MP's is their appurtenance to language groups what influences their way of realizing the mandate. Apart of language issues, status of Belgian MP's can be also characterized by material conditions of executing the mandate and scope of immunities, both material and formal ones.

KEY WORDS: *House of Representatives, Senate, member of parliament, language groups, immunity*